

Hász Róbert

Heinz fia Szentágost

– ... mer’ az én nagyapám nagyapja azokban az időkben élt, amikor az embereknek még nem volt nevük, hanem úgy szólították egymást, ahogy éppen a szájukra kíváncsozott. Hé te, Fürgelábú!, kiáltották annak, aki gyorsan tudott futni. Meg hallod-e, te Nagyhangú, meg gyere ide, te Jégvágó! Ha valaki sánta volt, Sántának nevezték, ha erős, hát Erősnek... Akkora se volt még az én nagyapám nagyapja, mint amekkora te vagy most, Szentágost, amikor a Házak megszülettek a völgyben. Nagyapám nagyapja idejében látták meg őket először az emberek. Történt, hogy a nyárjég idején egy hatalmas orjásmedve kezdett garázdálkodni az öbölben! Pusztította a fókákat, de nem csak azokat, olyan veszettül vad volt, hogy ráugrott a part közelébe kiúszó narvál hátára, és kivonszolta a hóra. Soha akkora medvét ember még nem látott! Azt mesélték, nagyobb volt, mint három másik együttvéve. Megtámadta a vadászokat is, és akit elért, azt egyetlen csapással megölte. A szigonyvetők idővel nem mertek lejárni az öbölbe, s fönnállt a veszély, hogy a falu éhezni fog. Tenni kellett valamit, de sürgősen. Akkoriban a szigonyvetők gyakran álltak haragban a szarvasölőkkel. A két nép könnyen talált okot arra, hogy perpatvarba keveredjen egymással. A szigonyvetők szívesen mérték hamisan a húst meg a zsírt a szarvasölőknek, ha attól tartottak, hogy nem marad elegendő élelmük a téljég idejére. De amazok sem voltak restek, a szarvasölők, ők sem akartak porul járni, és ahol tehették, elcsalták a szarvasbőrt meg a szentet. Így aztán gyakran előfordult, hogy összekaptak egy-egy cserenapon. Amikor aztán az orjásmedve fölbukkant és gyilkolni kezdett a part mentén, a szigonyvetők kénytelenek voltak segítséget kérni a szarvasölöktől. Elmentek a Kék-hegyek közé, fölkeresték a szarvasölöket zegzugos barlangjaikban, és elmondták, milyen bajban vannak. Ha nem tudunk a nyárjég idején vadászni, magyarázták, nem lesz zsákmányunk, akkor viszont nektek sem lesz faggyútok a téli sötétségre, amivel világítotok a barlangjaitokban, nem lesz zsírotok, finom, puha fókahústok, amivel kihúzzátok a telet, ha majd a szarvasállatok a téljég előtt elvonulnak délre! Segítsetek hát, hogy a fenevadat elpusztítsuk! Tanakodtak magukban a szarvasölők a Kék-hegyek barlangjaiban. Mert igaz ugyan, hogy ki nem állhatták a parti embereket, lenézték, halszagúknak meg nyershúsevőknek csúfolták őket maguk között, de belátták, hogy fókaszír meg narválzsír nélkül nagyon sötétek

(részlet)

lennének a téljég hónapjai. Ezért arra a döntésre jutottak, hogy hajlandók segíteni, de kikötötték, hogy cserébe, amiért megszabadítják a partmentieket a medvétől, mindennek a dupláját kérik majd, mint amennyit szokás volt. Ha a szarvasbőrért korábban egy bendó zsírt kaptak, most kettőt kérnek. Ha eddig egy rakat szénért cserébe egy rakat hús járt, ebben az évben kettőt visznek haza. Morogtak magukban a szigonyvetők, de nem tehettek mást, beleegyeztek. Menjetek csak haza, halsszagú népség, mondták nekik nagyképpen a szarvasölők, elbánunk mi egyedül is azzal a mackóval! Összekapták a hegyi emberek kelevézeiket, íjaikat, parittyáikat, és fölkerelkedtek, hogy végezzenek a Fehérúrral. Hanem mikor leértek a jégpartra és meglátták a méretes jószágot, ahogy két lábra emelkedik és szörnyű nagy pofáját kitátva vicsorog feléjük, el is szörnyülködtek rögvest, mert ők sem láttak még soha ekkora fenevadat! Nekirontottak a medvének, rádobták dárdákat, köveiket, kilődözték nyilaikat, mégsem sikerült végezni vele. Olyan vastag volt a bundája, hogy a nyilak lepattantak róla, a dárdákat, parittyaköveket meg a mancsával csapdosta félre! S akit hadonászó karjaival elért, az helyben holttá vált! Ahogy fogytak a férfiak, fogyott a szarvasölők büszkesége is. Végül föladták a küzdelmet, elrohantak a szigonyvetők falujába, s kérték a parti nép halászeit, jöjjenek ők is a szigonyaikkal meg a hálóikkal. El is felejtették, hogy nemrégén még lenézték, halszagúknak csúfolták őket. Bevallották, hogy kevesek ők egymagukban ez ellen a fenevad ellen, lassan már nem marad vadász, aki hazatérne a barlangokba az asszonyokhoz, s nem lesz férfi, aki a télire való szarvaszt leöli, a szemet kivájja a hegy gyomrából! Akkor pedig nektek sem lesz szarvasbőrötök, figyelmeztették emezeket, nem lesz miből csizmát varrni a hóra, s szén sem lesz, amivel a kőházaitokat fűtitek! Most a szigonyvetőkön volt a sor, hogy alkudozzanak, s a szarvasölőkön, hogy engedjenek. Végül aztán megszületett az egyezés, ami a mai napig is fennáll a két nép közt: a part mentén lakók annyi szemet hozhatnak el a hegyi népektől, amennyire szükségük van, a hegylakók szintén annyi faggyút meg fókahúst vihetnek magukkal, amennyi kell nekik, hogy a téljég idején eloszlassák barlangjaikban a sötétséget, s éhezniük se kelljen. Elindultak hát a szigonyosok, együtt a szarvasölőkkel, vitték hosszú, kampós szerszámukat, s így, együtt a két nép szembeszállt a vadállattal. Megtámadták a Fehérurat, itt, az öbölnek éppen ezen a részén, ahol most vagyunk. Sokáig küzdöttek vele, reggeltől szürkületig. Hanem a medvének mancsa csupán kettő, emberekből meg sok volt, s nemcsak dárdák repültek, de szigonyok is, ezért a Fehérúr egy idő után jobbnak látta sarkon fordulni és menekülésre fogni a dolgot. Iszkolt, amennyire lábai bírták, márpedig a Fehérúr rettentően gyorsan tud szaladni, nincs az a vadász, aki utoléri, ha egyszer megiramodik! Futottak a vadászok is a medve után, be akarták fejezni, amit elkezdtek, mert ha szökni hagyják, másnap visszajön, s ugyanott folytatja a pusztítást, ahol előző nap abbahagyta. Rohant a medve, el a parttól, egyenesen a Kopasz-hegy irányába. Ahogy elérte a hegyet, kapaszkodni kezdett fölfele a hegyoldalon. A vadászok úgyszintén. Csúsztak, másztak a jégen, de nem adták föl az üldözést. A Kopasz-hegy gerincére érve látták a Fehérurat, ahogyan a túloldalon lefelé iramodik a völgybe. Tudták, ha leér a széles síkra, onnantól kezdve bottal üthetik a nyomát! Nekiveselkedtek hát, futottak utána lefele, kergették, de mindhiába, a medvekoma gyorsabb volt

náluk. És amikor már lemondtak róla, hogy beérik, akkor valami elképesztő és fölfoghatatlan dolog történt...

Szentágost ismerte a régi meséket töviről hegyire, ezért fél füllel odakintre figyelt. A szél zúgására, amely az éj leszálltával egyre erősödött. Havas, jeges esőt pörgetett maga körül. Ha így folytatja, reggel sem tudnak hazamenni. Álmos volt, szeretett volna már kinyúlni, álomba merülni, de kishúga teljes éberséggel hallgatta az öreget, és esze ágában sem volt nyugovóra térni. Szentágost följebb húzta magukra a medvebundát, Tungszrám pedig tovább mesélt. Szavait hűségese közönségéhez, a kislányhoz intézte, aki árgus tekintettel figyelt.

– ...Ahogy néztek az egyre távolodó medve után, valami éktelen robajt hallottak a völgy felől, éppen abból az irányból, amerre az állat futott. Olyan volt a zaj, mondták a régiek, akik átéltek a Házak születését, mint amikor a jég rian az öbölben, csak sokkalta hangosabb, félelmetesebb. Az egész Kopasz-hegy belere-megett, és hirtelen egy hosszú, sötét repedés futott keresztül a fehér hómezőn, kettészelve a síkot. Iszonytató reccsenéssel megnyílt a völgy, majd hangos dübörgéssel beomlott, akárha vége akarna lenni a világnak! Porhó borította be az eget, a vadászokat is, akik rémületükben mozdulni sem tudtak. Úgy álltak a hegyoldalon, mint fagyott jégcsapok, mocsanatlanul várták sorsuk beteljesülését. Aztán a porhó elült, kitisztult körülöttük a levegő. Ott, ahol az imént még semmi sem volt a széles hómezőn kívül, megpillantották a völgyben a karcsú Házak karéját. Mintha egy jég alatt lapuló orjás tenyér kiálló ujjhegyei lettek volna, melyek az ég felé mutattak. A mackóról meg is feledkeztek őseink, annak amúgy is nyoma veszett az omlásban. Dehogyan érdekelte már őket a Fehérúr! Nem tudtak betelni azoknak a különös, égnék meredő tornyoknak a látványával. Tanakodni kezdtek, mitévők legyenek. A többség hazasietett volna, a szarvasölők a Kék-hegyekbe, barlangjaik biztonságába vágytak, minél messzebbre a Kopasz-hegy völgyétől, a szigonyvetők meg vissza a partra, házaik oltalmába... Néhányan azonban, a bátrabbak, úgy döntöttek, lemenni, hogy közelebről szemügyre vegyék a csodát. A gondolatot tett követte. Az omlás helyén, a Házak körül újabb mélyedés keletkezett. Egy völgy a völgyben, amiként az mostanság is van. Leereszkedtek a meredek jégfalon, és ámulva bámulták a széles, hóból kiálló tornyokat. Pedig azok akkoriban még nem is voltak olyan magasak, mint manapság. Az emberek nem értették, miként szülehetett a völgy ilyen egyforma sziklákat? Köveknek hitték őket, a Kopasz-hegy részeinek, hegynyi magas kőtégláknak. Észrevették, hogy üregek, nyílások vannak rajtuk, nem is egy, hanem sok. Beóvakodtak az ablakokon, és rábukkantak az első fenoménekre. Bejárták a Házak termeit, és sok-sok kérdés fogalmazódott meg bennük. Elvitték a Házak híret a Kék-hegyek barlangjaiba, meg le a partra, a szigonyvetők falujába. Hosszú éjszakákon át okoskodtak a népek vénei, tették a bölcsességet, hogy választ találjanak a titokra. Volt, aki úgy vélte, a Fehérúr gonosz lelke áll a rejtély hátterében, így akarta őket elijeszteni attól, hogy tovább üldözzék. Mások jelnek vették, szörnyű, kegyetlen idők előjelének. Az egyetlen és igaz választ azonban, amelyik minden kétséget kizáróan megfelelt volna a titok nyitjára, nem sikerült megtalálniuk. Ettől függetlenül a két nép soha többet nem veszekedett egymással, hanem onnantól kezdve békében éltek, mert a Házak titka örökre összekötötte őket...

Szentágost elbóbiskolt, és amikor újra fölnevezett, Tungszrám már előrébb tartott a meséjében.

– ...ilyen nevenincs lelkek voltak akkoriban mindannyian, mint amilyen te vagy most, leányka, tudod-e? Senkinek se volt fenoménje, aminek a Szürke hangot adott volna. Ahogy nőttek a Házak fölfele a hóbul, az emberek egyre gyakrabban másztak be a falak közé. Amiket ott találtak, azt mind-mind hazahordták a faluba... Rengeteg sosem látott holmit. Nem is tudott velük mit kezdeni a falu népe. De akkor megjelentek a Szürkék, és minden megváltozott. Elvitték, amiket az emberek a Házakban találtak, és hoztak zöldségeket. Sem a szarvasölők, sem a szigonyvetők népe odáig nem ismerte a zöldségeket. Káposztát? Répát? Babot? Soha nem ettek olyat...

A kislány kuncogott a bunda alatt.

– Nem is igaz...

– Bizony igaz! Úgy, ahogy mondom. Kérdezd csak meg a bátyádat, ő is így tudja.

A kislány kérdően pillantott föl Szentágostra, aki bólintott. – Ezt mondják.

– Akkor mit ettek káposztás hús helyett? – kérdezte.

– Húst. Narvált, fókát, halat, szarvast. Húst hússal. Meg zsírt hússal. Ha megunták, akkor húst zsírral. Ették, amit a szigonyvetők meg a szarvasölők elejtettek. Azt mondják, amióta nyárjég idején a Szürkék hosszú szánjaikon elhozzák nekünk a zöldségeket, azóta nem hullanak ki olyan gyorsan a fogaink. Ha megéhínség fenyeget, ha nincs elég hús, akkor fogják a gyerekeket, amennyit tudnak, és elviszik őket magukkal.

– De csak a rosszakat, ugye? – suttogta a kislány. – A mamám is azt szokta mondani, hogy ha rossz leszek, elvisznek a Szürkék, és többet nem jöhetnek haza.

– Jókat, rosszakat, mindegy nekik. Nem válogatnak.

– És hova viszik őket?

– Azt nem lehet tudni – felelte az öreg helyett Szentágost. – Valahová nagyon messzire, ahol a Szürkék élnek.

– De a Házak – tért vissza Tungszrám az elejtett témájához –, amik kinőnek a hóbul, tudnak bizony gonoszak is lenni. Akkoriban, amikor előbújtak a hó alól, senki nem sejtette, milyen veszélyeket rejtenek magukban. Az emberek óvatlanok voltak, vakon vitte őket a kíváncsiság, sokan tűntek el nyomtalanul. Bementek egy nyílásba, és többé nem kerültek elő... Később is előfordult, sokszor.

– Mi történhetett velük? – kérdezte Szentágost, mintegy összekacsintva kishúga feje fölött az öreggel. Számára a mese itt kezdett volna izgalmassá válni, csakhogy a választ előre ismerte. Mégis átjárta a borzongás, mint kicsi korában, amikor a végtelen téli éjszakákon, a tűz mellett kuporogva hallgatta a férfiak meséit a Házakról.

– Elnyelte őket a Feketemély – felelte az öreg, és hangja, ahogyan mondókájának hangulata kívánta, komorabb, fenyegetőbb lett. Összevonta szemöldökét, szakála mögött ráncba borult az arca. – A hóbul nővő Házak gyökerei nagyon mélyre nyúlnak, oda, ahol az örök jég és sötétség tanyázik. Akik a fenoméneket gyűjtik, az életükkel játszanak. Ami egyik pillanatban szilárd padlónak látszik, a következőben gyilkos csapda helye, ami, akár a nyárjég idején a víz tükre,

beszakad, s az emberlélek alázuhan. Egy óvatlan mozdulat, és aláhull a feneketlen sötétségbe... Soha többé nem kerül elő. Nevét törlik, fenoménja másé lesz. Ahogyan te is meghallod majd a neved, amit a Szürke kimond előtted, ha eljön az ideje, s amit viselni fogsz haláلودig, és amit utána, miután lelked eltávozik a tűz melegével, egy újabb kicsi lélek örökölhét tóled, úgy kaptam én a magam nevét egy előttem élt lélektől, akit magába szippantott a Ház. Nagyapám nagyon sokat járt a Házak völgyében, akárcsak később jómagam, míg a lábaim bírták a meredek lépcsőket.

Tungszrám elhallgatott, aztán szinte suttogva, hogy a gyerekeknek hegyezniük kellett a fülüket, így szólt:

– Ó az egyetlen ember, aki valaha is járt odalenn, a Feketemélyben...

Szentágost a bunda alatt észrevétlenül megszorította a kishúga karját, jelezve, hogy abból, amit most hall, nem kell feltétlenül mindent elhinni. Tungszrám mesébe hajló történeteit jól ismerték a falubeliek, s idővel megtanulták a helyükön kezelni őket. Hallgatni azonban, ha ideje volt a mesének, szívesen hallgatták.

– ...mondják manapság sokan, nem is igaz, hogy ő járt volna odalenn, pedig igaz, igaz biz'a, miért is hazudott volna nekem a nagyapám? Mer' ma már semmit se akarnak hinni az emberek, mer' hogy ez se úgy volt, meg az se úgy volt, mer' ki tudja, hogyan is volt, meg csak legyintenek rám, beszélsz össze-vissza, Tungszrám, gógösködnek nekem, honnan tudnád, kérdik, miként történtek a dolgok, amik olyan nagyon régen estek meg? Amit saját szemükkel látnak, azt hiszik csak. Mesélte nekem nagyapám, hogy egy alkalommal, amikor valamelyik égbe szökő Házban járt a társával, az egyik pillanatban még mellette állt a barátja, az, akit ugyanúgy hívtak, mint engem, a másikon már el is tűnt. Csak a hangját hallotta, a kiáltást, ami egyre halkult, ahogyan zuhant, zuhant a mélybe... Volt ott egy ajtó, amit még félig fogva tartott a jég. Már tele voltak a zsákjaik, semmi szükség nem volt rá, hogy az ajtó mögé is benézzenek, de kíváncsiságuk erősebb volt az óvatosságnál. Elkezdtek hát széttörni az ajtó elől a jeget. Kőjég volt, alig engedett, csak pattogott aprókat, de nem akart elrepedni. Ekkor nagyapám barátja, megunva a kínlódást, az ajtót igyekezett betörni. Addig verte baltájával, hogy derékmagasságban kettéhasadt. Éppen át tudott lépni rajta, az ajtó túoldalán visszanézett nagyapám felé, talán hogy szóljon, minden rendben van, amikor valami reccsent odaát, és a régi Tungszrám eltűnt szeme elől. De az én nagyapám nagyon szerette a barátját, mert gyerekkori jó pajtása volt neki, és gondolkodás nélkül utánaindult. Átlépte az ajtót, vigyázva, nehogy maga is belezuhanjon a padlón tatóngó nyílásba. Mécsesével körbejárta a helyiséget, de másik ajtót nem talált. Lehasalt a lyuk pereméhez, amelyben barátja eltűnt, és a kicsi faggyúárlángal, amennyire karjai engedték, levilágított a sötétbe. Nem sok eredménnyel. Szólította barátját, nevét kiáltotta, ám hasztalan. Fogott egy követ, ledobta. Fülelt, de nem hallott koppanást. A feneketlen Feketemély volt alatta, amiről oly sok rosszat és félelmeteset hallott már korábban! Megrettent, de mielőtt gyáván hazafutott volna a faluba, még egyszer óvatosan levilágított, és ekkor felfigyelt valami különösre. A gyengécske fény egy függő vaslépcsőn csillant meg. Kinyújtotta karját, amennyire tudta. Valóban, közvetlenül a nyílás alatt, a falon, egy függő lépcsősort pillantott meg. Nagyapám azt mesélte, hogy ettől legalább annyira

megrémült, mint magától a Feketemélytől. Egy lejárta a Feketemélybe! Miért? Mi célból? Senki nem volt mellette, akitől tanácsot kérhetett volna, ő pedig úgy érezte, a lépcső, ha már ott van, nem másért került oda, mint hogy valaki használja is! Elszánta magát, hogy szerencsét próbál. A barátjára gondolt, talán sérülten, magatehetetlenül fekszik valahol odalenn. Egy gondja volt, hogy az égő mécsest nem vihette magával, hiszen a mászáshoz mindkét kezére szüksége volt. Elfújta hát, és a zsebébe tette, a kovakő mellé. Mászni sötétben is lehet, vélte, ha meg leér, bármi legyen odalenn, a lángot ott is meggyújthatja.

Veszélyes mutatványra vállalkozott. Ha nem sikerül elérnie a lépcsőt, ő is alázuhan a mélybe. Előrehajolt a nyílásba, amennyire tudott, derékgig bebújt, és igyekezett kitapogatni a lépcső kapaszkodóját. Rövid ideig azt hitte, nem fog sikerülni, és megreked félúton a lyuk pereme és a halálos mély fölött, amikor egy utolsó nekifeszüléssel előrenyúlt, és mindkét kezével megragadta a rudat. Maga után húzta lábait, aztán egész teste a vaslépcsőnek ütődött. Semmi baja nem lett, és tudta, amíg erősen kapaszkodik, biztonságban van.

Lassan ereszkedni kezdett. Próbáltatok már sötétben létrán mászni lefelé? Sokkal nehezebb, mint hinnétek. Lépésváltásnál a test egész súlya egyetlen lábon nyugszik. Ha a lefelé lendülő láb megcsúszik a következő fokon, vagy mellélép, nem biztos, hogy karjai meg tudják tartani az embert! És most nem a padlásról mászott az én nagyapám lefelé egy hasáb fagyos hússal a hóna alatt, hanem a Feketemély fölött egyensúlyozott, élet és halál között! Félt is nagyon, ismerte be később, csak hát nem az a bátor, aki sosem fél, mert aki sosem fél, az nem bátor, hanem bolond! Az a bátor ember, aki érzi a félelmet, mégsem futamodik meg. Ezt sose felejtse el, Szentágost! Aki legyőzi a félelmét, az a bátor! Nagyapám legyőzte, pedig úgy félt, hogy még a koromsötétben is behunyta a szemét. Nem tudta, hova vezetnek a lépcsők. Mi várja a végén? Haladt lefelé, fokról fokra. És ahogy haladt, egyre hidegebb és hidegebb lett körülötte. Nem volt szél, de arcát csípte a fagy, mint süve idején. Olykor kinyitotta szemét, de semmit nem látott maga körül. Ereszkedett hát vakon, egyre lejjebb és lejjebb. Egyszer aztán, amikor már éppen azon kezdett töprengeni, nem kellene-e mégis visszafordulnia, vége szakadt a lépcsőnek. Hogy milyen mélyen járhatott? Azt állította utóbb, hogy amennyire fölfele nőnek a Házak a hó fölé, legalább ugyanannyira nőnek lefelé is. Hogy olyan mélyek a gyökereik. Amikor leért, először is kifújta magát, a lépcső kapaszkodóját azonban egy ideig még nem merte elengedni. Egyik kezével fogta, a másikkal meg előre nyúlt, de semmit nem tudott kitapintani maga körül. Elengedte a rudat, és tett néhány lépést. Megbotlott valamiben, estében még sikoltott is, úgy megijedt. Előkotorta a faggyúlámpást meg a tűzszerszámját, és remegő kezekkel tüzet csiholt. A kanóc föllobbant, ő meg a kicsi lángnál megpillantotta barátja holttestét, ahogy kicsavarodott vétagokkal feküdt a földön. A remény, hogy még életben találja, szertefoszlott. Senki sem élhetett túl ekkora zuhanást. Megkönnyezte, majd arrébb húzta a sötétben, a fal mellé. Úgy tervezte, miután hazatér a faluba, néhány bátor férfiember társaságában visszajön, és barátja testét köteleken felhúzzák a felszínre, hogy lelke, amiként az illő, egyesüljön a tűz melegével. Ám ha már ott volt lenn, a kíváncsiság nem hagyta nyugodni. Miután a pislákoló fényben megjegyezte magának a lépcső irányát,

úgy döntött, körülnéz, hátha talál valami különös fenomént. Kinyújtott kezében a lámpással elindult, szemben a lépcsővel, hogy baj esetén könnyen visszataláljon. Hirtelen apró fény gyúlt előtte. Hátrahőkölt, mert olybá tűnt neki, mintha egy másik lámpás villant volna föl alig egy karnyújtásnyira tőle, de csakhamar rájött, hogy egy sima jégfal előtt áll, és mécsesének tükörképét látja. A jégfal magas volt, vége beleveszett a sötétségbe, talán egészen a felszínig fölnyúlt. És olyan tiszta volt, mint a fagyott öböl tükre. Ha egészen közel hajolt hozzá, még saját arcát is megláthatta benne. Ahogy lassan elindult a fal mentén, egy függőleges törést talált a jégben. Nem volt túl széles, talán két karnyi, azon túl tovább folytatódott. Gondolkodás nélkül belépett a hasadékba. Elindult a szűk, dermesztően hideg folyosón, miközben kétoldalt a jégfal visszaverte a kicsi lámpa fényét, megkét-szerezve a gyengécske világoasságot.

Egy ideig nem akarózott vége szakadni a hasadéknak. Kezdte magát kényelmetlenül érezni a szűk, fagyos járatban, amikor az végre tágulni kezdett, szét-nyílt, és nagyapám úgy érezte, végtelen ürességben találja magát. A jégfal immár mögötte volt, előtte pedig semmi. Sötétség és üresség. Vagy talán mégis volt valami. Ahogy ott állt a jégfalon alászivárgó tompa derengésben, ahogyan a szeme lassan hozzászokott a homályhoz, kezdett formákat ölteni előtte a mélység ismeretlen világa. Ő pedig megrettent attól, ami fölsejlett előtte... Mindenféle különös fenomének tűntek elő a sötétből, elmosódottan, a legváltozatosabb méretekből, alakokból. És amin nagyon elcsodálkozott, hogy ott nem szobák voltak, falakkal, mint odafönn, hanem hatalmas tér, legalább akkora, mint a völgy a Kopasz-hegy és az Árva-domb között, ha nem nagyobb, és sok-sok megfoghatatlan és leírhatatlan dolgot látott, vagy inkább csak sejtett ott lenni a félhomályban a nagyapám, amiket elmondani sem tudott, mert szavakat sem talált rájuk...

Tungszrám itt elhallgatott, hagyta, hogy a fölcsigázott gyerekarcok moccanatlanul rámeredjenek. Egy-két szusszanásnyi idő után, mikor úgy érezte, eleget feszítette a húrt, így folytatta:

– Ha olyanok hallgatták történetét, akikben megbízott, és nem félt, hogy kinevetik, nagyapám azt szokta mondani, hogy ami itt fönn van, az van ott lenni is. És ami ott lenni van, az van itt fönn is. Mindig ezt mondta. Így: ami itt fönn van, az van ott lenni is. Hogy pontosan mi, azt sosem árulta el. Nagyon megijedt ott a mélyben, nem titkolta. Amikor állt ott, kezében a lámpással, abban a kísértetiesen hóka, jégadta derengésben, hirtelen zajt hallott maga körül, leírhatatlan zajt, ami bántotta a fülét. Olyan volt, mesélte, mintha orjások sikoltának az éjszakában, rettentő kínban szenvedő orjások fájdalmas kiáltása... Még a lámpást is kiejtette a kezéből, sarkon fordult, és futni kezdett visszafelé, keresztül a jéghasadékban. A sötétben emlékezetből rálelt a lépcsőre, mint mondta, sosem hitte, hogy ember olyan gyorsan föl tud mászni egy lépcsőn, közben úgy vert a szíve, mintha vérszomjas medvék kergetnék, hátán érezte a hideg verítéket! Amikor fölért, elhagyta a Házak völgyét, és soha többet nem ment vissza. Elmondta ő mindenkinek, mi történt vele és a barátjával, ám ember nem akadt, aki hajlandó lett volna útmutatásai alapján aláereszkedni a Feketemélybe. A legtöbben el sem hitték a meséjét, kitalálta, suttogták egymás között, hogy ezzel mentse magát, amiért egyedül tért vissza. Később már ki is nevétkék. De senki sem vette magának a bátorságot, hogy

leljen oda, és megcáfolja nagyapám szavait. Azt ugyan nem. Kinevetni valakit mindig könnyebb... Míg ez az eset meg nem történt vele, nagyapám sok fenomént gyűjtött, mégis, amint megértem a negyedik olvadást, és ideje volt a névadásnak, azt kérte apámtól, hogy ugyanúgy hívjanak engem is, ahogyan a barátját, akit elveszített abban a Házban...

A kislány meg sem mozdult bátyja mellett. Szorosan hozzábújt, és a biztonságos fészekből, a bunda melegéből pislogott kifelé. A faggyúmécsest táncolva sercegett, ahogyan a kunyhó jégfaláról aláhullt egy vízcsepp.

– Amikor nagyapám visszatért a Feketemélyből – mondta az öreg –, apám akkora legényke lehetett, mint te vagy most, Szentágost, tele bátorsággal, kalandvággyal, de nagyapám megtiltotta neki, hogy a Házak völgyének akárcsak a közelébe menjen! Nem is ment soha. Nap mint nap láthatta a félelmet, amit nagyapám hosszú éveken át tekintetében hordozott. Ez elég volt ahhoz, hogy visszatartsa. Bezzeg én... mondták is apámnak nemegyszer, hogy hej, Tefál, nem rád ütött ez a gyerek, nagyapja fajtája, az ő nyomdokaiban jár...

– És járt-e, papa? – kérdezte Szentágost kíváncsian. – Megkereste a lépcsőket, amik a Feketemélybe vezetnek?

Tungszrám kivett a tálból egy darab húst, és rágni kezdte.

– Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem – válaszolta végül.

– Most akkor igen vagy nem?

– Ne légy olyan kíváncsi, kisember.

– De tudni szeretném!

– Mindennek eljön egyszer az ideje.

Szentágost büszkén mondta:

– A kicsinek saját fenoméneje lesz. Mire megérkeznek a Szürkék, én is elmegyek a Házakba gyűjteni!

Tungszrám nehézkesen fölállt.

– Nem vagy te még túl fiatal ehhez?

– Ez a tizenharmadik olvadásom – felelte Szentágost önérzetesen.

– Hát, apád dolga, ha elenged. Azért mégsem minden a bátorságon múlik, fiam. A fenomén egyre kevesebb. Az évtizedek során szinte már mindent öszszegyűjtöttek az emberek. Manapság kifizetődőbb megvenni valakitől egyet, mint az életedet kockáztatni a bizonytalanért. Nem is olyan régen, apátok biztosan emlékszik rá, a Házak a nyárjég beköszöntére mindig magasabbak lettek, mint voltak az előző olvadáskor. Mintha egészen az éjig akartak volna nőni, és rendre újabb fenoméneket hoztak napvilágra. Egy ideje azonban nem nőnek, s nem teremnek semmit. Már csak azok járnak oda, akiknek nincsen jobb dolguk.

Legyintett, majd kibotorkált az éjszakába.

– Tényleg hozol nekem fenomént? – kérdezte a kislány, amikor magukra maradtak.

– Ha egyszer megígértem... de most már aludj, hamar reggel lesz!

– És ha nem lesz? Ha egyszer arra ébredünk, hogy nem jön el a reggel?

– Buta vagy. Kitől hallottad ezt?

– Aloé mama mondta. Hallottam.

– Aloé mama olyan kövér, hogy a nagy hasától ki se lát. És olyan lusta, hogy mire reggel kivackolódik a házából, addigra elmúlik a világosság.

A kislány nevetett.

– Mérgező lenne, ha hallaná, hogyan beszélsz róla.

– Nem félek én tőle.

– Ezt csak úgy mondod...

– Nem, mert én senkitől sem félek, tudod?

– Éppen senkitől sem?

– Ahogy mondod.

– A Feketemélytől sem?

– Nem én.

– A Szürkéktől sem?

– Tőlük sem.

A kislány elgondolkodott.

– És ha, mondjuk, egyedül maradnál odakint, a Kopasz-hegy mögött, a Házak völgyében, éjjel, sötétben, süve idején...

– Ott se félnék.

Megsimogatta bátyja karját. – Te tényleg bátor vagy.

Mire az öreg Tungszrám visszabotorkált a sötétből, és elfújta a méceszt, már mélyen aludt a bunda alatt. Szentágost is lehunyta szemét, nem volt már kedve beszélgetni. Az álomra várva, a medvebőrök nehéz melegébe burkolózva azon gondolkodott, hogy ha ő találná magát egyedül a Feketemélyben, mint Tungszrám nagyapja, ő vajon megijedne-e? Lenne-e olyan bátor, hogy egy szál lámpással a kezében szembenézzen a sötétséggel? Elképzelte magát a mélyben, ahol a Házak gyökerei erednek... Biztosan nem félné, gondolta. Azért egy szigonyt, mindenestre, vinne magával. Jó hosszú kötéllel. Csak azoktól a hangoktól, az orjások jajkiáltásaitól tartott egy kicsit. Mert azok ott lakhatnak lent a sötétségben, a jég alatt. Most alszanak, és arra várnak, hogy valaki lemenjen, és fölriassza őket...

A homályos szürkületre ébredt. Meg a hidegre. Milyen jó téljég idején, jutott eszébe. Nincs hova kimenni, lehet aludni, amennyi jólesik... Kis ideig még lapult a vackában, élvezte a meleget. Aztán elszánta magát, vett egy mély lélegzetet, és óvatosan, nehogy a kislányt fölébressze, kibújt a bundák alól. Látni akarta, mi a helyzet odakinn. Fölhúzta kesztyűjét, belebújt csizmájába, majd négykézláb kimászott a kunyhóból.

A mosva elállt. Egyöntetűen szürke volt az ég, szakadást nem látott semelyik irányban. A szél az öböl felől fúj, nem túl erősen, de egyenletesen, ami jó a csúszkának. Most már hazagondolt, mehetnékje támadt. Főlegyen esdedett, körülnézett. Az öreg a jégparton állt, a messzi végtelenséget fürkészte. A jég, ameddig a szem ellátott, érintetlen volt, rianásnak, törésnek semmi nyoma. A narváloknak sem.

A szél lefújta a téljég havát, a tó tükre tompán fénylett. A jég több helyütt egészen elvékonyodott, a felszín ott sötétebb volt. Szentágost leballagott a partra.

– Minden olvadáskor később érkeznek – mondta neki Tungszrám, amikor odaért.

– Pedig a jég már törhető.

– Mintha egyre kevésbé lenne kedvük eljönni hozzánk.

– De mindig eljönnek – bizonygatta Szentágost a maga tizenhárom évnyi örökévalóságával.

– És ha egyszer mégsem? – kérdezte, vagy inkább csak dörmögte a szakállába Tungszrám.

Erre nem tudott mit felelni. Ehhez kevés volt a bölcsessége.

– Jó az idő – mondta inkább. – A szél is. Elindulunk, amíg lehet.

Visszament a jégkunyhóba, és fölébresztette a hűgát. Mire kijöttek a holmijukkal, az öreg már előkészítette a csúszkát.

– Aztán vigyázzatok – intette őket. – Ne álljatok meg, és ha medvét láttok, kerüljétek messzire. Most nagyon éhesek.

– Ne féltsen engem, papa.

– Nem téged féltetek, te kócmók, hanem a lánykát – barátságosan tarkón legyintette a gyereket. – Kár se lenne térted...

Szentágostnak jólesett a felnőtt évődés, és önkéntelenül elmosolyodott.

– Ha találkozom a mackókkal, néhányat majd ideküldök, nehogy elunja magát itt egyedül!

– Eridj, te!...

Elhelyezte a kislányt a csúszkába, bebugyolálta a bundákba, majd az öreggel ketten föl húzták a rúdra a széles vitorlát. Nehéz volt, mert az éjszakai mosvától átnedvesedett. Miután kikötötték, Szentágost beugrott a csúszkába és helyet foglalt a végében, a kormányrúdnál. Nem kellett sokat várnia, hogy a vitorla dagadni kezdjen. A könnyű, bőrfalú jármű megmozdult, és keskeny szántalpain siklani kezdett a havon.

Hátrafordult, visszakiáltott az öregnek:

– Néhány nap múlva újra jövünk!

Tungszrám intett neki, meg tán mondott is valamit, de Szentágost már nem értette, mit. Előre figyelt, a buckákat kerülgette. A szél a világosság terjedésével erősödött. Egyik kezével a kormányrudat markolta, a másikkal a vitorlakötelet irányította. A csúszka fokozatosan fölgyorsult. Harsogott a hó a talpak alatt, és néha ijesztően megdőlt, ha oldalba kapta a szél. Szentágost ilyenkor megfeszítette a kötelet, hogy irányban tartsa a vitorlát. Semmit nem szeretett jobban, mint száguldani a hójégen!

– Nem félsz? – kérdezte a kislánytól, aki a csúszka oldalánál ült, és állig bebugyolálva pislogott feléje. Megrázta a fejét, nevetett. A hideg levegő pirosra csípte az arcát.

Ekkor Szentágost a távolba mutatott: – Nézd!

Messze előttük, a látóhatár pereme fölött a szürkeég hangtalanul meghasadt, és a tűz melegének fénye kis időre ismét visszatért a jégre.